

DR. KISS GYULA

A szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola 2002. november 22-23-án tudományos ülésszakkal ünnepelte a népművelőképzés megindításának 40. évfordulóját. Dicséretükre legyen mondva, hogy nemcsak önmaguk vagy szerte az országból érkezett tanártársaik, hanem hallgatóik népes gyülekezete körében ismertették, elemezték és emlegették a kezdeti, majd az azt követő időket egészen napjainkig, s közben többször azt a bizonyos „szombathelyi szellemet”, amelynek egyik ihletője, megteremtője, fenntartója és letéteményese éppen dr. Kiss Gyula volt.

Hajdani tanárunknak az elmúlt emberöltőnyi időben emléktáblát állított a kegyelet, amit a nyitó-előadásokat követően megkoszorúztunk. A díszteremből kitűzőknak a hajdani tanítvány, Joós Tamás gitározta-énekelte Gyuszi bácsi jól ismert (hogy ne mondjam: általa belénk vert) népdalait, s két dallam között egy másik tanítvány – e sorok írója – mondott néhány szót. A Szín főszerkesztője később arra kért, hogy írjam le az ott elmondottakat. Megkísérlem. Az előre kitalált szöveget illetlenség lenne most közreadnom, ha egyszer ott nem hangzott el, ám miképpen is mondhattam volna el azt a mívés dumát! Majd' négy évtized múltán ültünk együtt ugyanott, ugyanazok, ugyanúgy; előttünk az egyetlen fölsős évfolyam, mindenütt máshol az alsósok. A kivettett fotók, az emlékező szavak, a felidézett emlékek visszaröpítettek bennünket fiatalkorunkba, különösen, hogy Szalay László igazgató urunk fölolvasta, majd ki is osztotta az akkor írt Keresztúry Dezső verset:

Fiai, lányai Szombathelynek,
Kik majd egyszer népet művelnek:
Hogy új, boldogabb nép legyen
e sokat szenvedett helyen,
néztek előbb magatokra,
aztán az öök csillagokra:
S mit ezek súgnak, a szívetek
súg: azt mondjátok: legyetek
igaz, erkölcsös emberek!

Nem vettem elő tehát jegyzeteimet, mint ahogy nem is nagymamáknak–nagyapáknak láttam a rég nem látott kedves arcokat, s ha már magunk között vagyunk a régmúltban, körünkbe idéztem ezt a kedves ismerőst, valahogy ekként:

Emlékszel-e Gyuszi bácsi arra az esetre, amikor a térképnek háttal állítva üvöltözted, hogy azonnal utazzak el Szombathelyről Békéscsabára; soroljam a megyéket, a vasúttal elkerült megyeszékhelyeket, az érintett városokat, s azon belül a jeles műemlékeket? Emlékszel, hogy kijöttél a sodrodból, amikor volt pofám megfelelni viszonylag pontosan? S emlékszel, hogy fogást keresve a bizonyára nyegle pesti fiún, aki voltam, a József körút egyik emléktáblájába akartál belebuktatni? S mikor megmondtam, hogy kiére gondolhatsz, nem átalottad

pontos szövegét is számon kémi rajtam! Szó szerinti idézet híján így alkalmad nyílt hosszan bölcselkedni nemcsak az emléktáblák mirevalóságán, hanem a tekintet fölemeléséről is szólván.

S emlékszel-e arra, amikor kiemeltél a menzára menők tömegéből azzal, hogy fussak a TO-ra, reád hivatkozva vegyek fel napidíjat, érjem el a koradélutáni ostffyasszonyfai vonatot, ott keressem meg ezt és azt a mesemondót, mondassak vele mesét, legalább hármat; érjem el, hogy adjon vacsorát, szállást, hajnalban jöjjenek vissza Szombathelyre, írjam le a meséket, s elemezzem a megélt szituációt? És ugye emlékszel, hogy havonta rámkialtottál, hogy kísérjelek haza, otthon könyvtáradból Illyést, Kodolányit, Németh Lászlót, Szabó Dezsőt nyomtál a kezembe, és arra köteleztél, hogy a kötetet innentől idáig azonnal olvassam el, jegyzeteljem ki (kedves feleséged bocsánatkérő tekintettel hozott óránként teát), és másnap reggelre ugyancsak dolgozatot rendeltél? Bizonyára emlékszel azokra a szombathelyi kertvárosokon köröző útjainkra is, melyek közben ma már társadalomismeretinek mondható elemzéseket rögtönöztél különféle jelenségekről, s ha nagyfröccsbe botlottunk, nem álltál ellent, hanem még az én véleményem megfogalmazására is kényszerítettél? Ugye emlékszel, kedves Gyuszi bácsi, hogy éveken át kértél helyzetjelentést pécsi, pesti népművelői munkámról, s apró gyöngy betűkkel rótt oldalakon bátorítottál, hogy ne hagyjam abba, hogy bírjam ki, hogy legyek úrrá, hogy ne törődjek velük; mikor mit? És ugye emlékszel az őrési, a velemi kirándulásokra, a pálinkára, az aludttejre, a sült gesztenyére, az oladi dombok mögül átszűrődő rohonci fényekre? Ugye tudod, hogy máig tartó mintát adtál az újrakezdés módjára, a „csakazértis” kitartásra, a megfelelés elviselhető mértékére, a radikális megoldások vállalására, az ellenfelekkel való bánásmódra, a fiatalokkal kapcsolatos magaviseletre?

Negyvenvalahány éves voltál mindekkor. Hogy e percekben most rád emlékezünk, mi sem vagyunk hatvan felé. E percben nincsenek felnőtt gyerekeink és unokák. Kölykök, fiúk és lányok vagyunk megint mindannyian. Kölyökként idézünk, de hát mit is beszélnek! Idéznünk, hívnunk felesleges; gesztusainkban, gondolkodásunkban, magatartásunkban élsz, azokban laksz. Mindig velünk vagy.

Csak most mintha látnánk.

Beke Pál